

Naturen som potentiale for udvikling af Naturnationalpark Han Herred (arbejdstitel)

Indhold

1. Indledning.....	1
Naturen i området.....	3
2. Potentialer og muligheder i Han Herred	5
Det naturmæssige potentiale.....	5
Det turismemæssige potentiale	6
Det fødevareremæssige potentiale	7
3. Sammenhæng til statslige initiativer og målsætninger	7
Involvering af relevante aktører.....	7
4. Samarbejde om "fælles" projekt	8
5. En mulig fase 1.....	8
6. En mulig fase 2.....	8

1. Indledning

Naturen i Han Herred kan danne grundlag for en helhedsorienteret og bæredygtig udvikling af området, fordi området har et stort naturpotentiale. Naturen fra Rødhus til Bulbjerg rummer store arealer, der ligger uberørt, kombineret med plantager og arealer, hvor der udføres naturpleje. Der er store områder, der også i en international sammenhæng har kvaliteter, der gør dem unikke. Fosdalen og Svinkløv er bl.a. udpeget i Miljøstyrelsens Naturkanon som ét ud af 15 områder i Danmark. Naturen i Han Herred kan derfor være med til at danne grundlag for udviklingen af hele området og aflede flere positive effekter, såsom sammenhængende natur, landdistriktsudvikling, turisme, friluftsliv, øget bosætning m.m.

Projektet tager sit udgangspunkt i ønsket om at skabe ét endog meget stort naturområde i Jammerbugt Kommune, hvor der bliver skabt store sammenhængende arealer hvorpå naturen kan udfolde sig. Formålet er først og fremmest at sikre naturområder hvorpå naturen kan udfolde sig på egne præmisser – hvor naturen ikke udsættes for menneskehånd i form af dyrkning, græsning eller skovning. Altså områder hvor den vil de natur rigtigt nok er...vild!

Samtidig er det tanken at sikre arealer med forskellig grad af "vildskab" – til eksempel kernenaturområder, hvor naturen lever sit eget uberørte liv – og så andre grader af benyttelse, hvor arealerne kan have anlagte stier, rideruter, cykelstier mv. Der er plads til begge dele.

Udgangspunktet er nemlig at naturen både skal beskyttes – og kunne benyttes. Men ikke nødvendigvis i de samme områder. I de vildere naturområder tænkes kun at skulle kunne få menneskebesøg af gående i terrænet, da der naturligvis ikke er anlagte stier i et sådant område.

Naturstyrelsen er den største lodsejer i området, men der er også en række andre ejere, som har forskellig interesse i området. Landbrug og jagt er nogle af de væsentligste. Naturen i området danner således ikke alene livsgrundlag for den nuværende befolkning, men er uundværlig for de efterfølgende generationer. Han Herred har derfor et stort natur- og samfundsmæssigt potentiale, som kan bringes i spil ved at se området som samlet natur og arbejde helhedsorienteret med udviklingen og prioriteringen af arealanvendelsen i de lokale landskaber, så der kan skabes samspil mellem naturen og de mange forskellige interesser der findes. Det vil således være muligt at arbejde med bevarelsen af den artsrige natur, den rige kulturarv og den lokale udvikling af erhvervslivet og bosætning med naturen i fokus.

Gennem en helhedsorienteret og bæredygtig forvaltning af naturen i Han Herred ønsker Jammerbugt Kommune derfor at afprøve metoder, der forener beskyttelsen af den biologiske mangfoldighed med dets bæredygtige benyttelse. Der kunne fx være tale om muligheder for at blive et demonstrationsprojekt, som fx Naturpark (Friluftsrådet), Biosfæreområde (UNESCO) eller lignende. En mærkning/klassificering kan være et kvalitetsstempel for bæredygtig udvikling, som kan føre til flere udviklingsprojekter, der kan gavne naturen og sikre en samfundsudvikling med livskvalitet, bosætning og lokale arbejdspladser. Herudover kan en klassificering skabe øget opmærksomhed, både nationalt og internationalt.

Helt i tråd med tanken om "beskyttelse og benyttelse", ligger det samtidig lige for at benytte muligheden for at lave naturformidling på et højt niveau. Konkret er der bl.a. mulighed for at inddrage det tidligere asylcenter i Tranum som base for både formidling af naturen i området, der også at involvere universiteter og andre i form af eksempelvis observatorier mv. Mulighederne er mange

Hvad er en naturpark?

Danske naturparker er et kvalitetsstempel for større sammenhængende naturområder, der udvikler natur, friluftsliv og lokal identitet. I Danmark findes der 11 Naturparker og Pilotnaturparker fordelt over hele landet.

Mærkningsordningen Danske Naturparker sikrer en langsigtet planlægning og udvikling af natur, kultur og friluftsliv i samspil med en landdistriktsudvikling til gavn for bosætning, turisme og øvrige erhverv i naturparken.

Læs mere her: <https://www.friluftsraadet.dk/kommuner/danskenaturparker>

Hvad er et biosfæreområde?

Et biosfæreområde er en internationalt anerkendt betegnelse for visse typer naturreservater, som fremmer løsninger, der forener bevarelsen af biodiversitet med en bæredygtig anvendelse. Der er på verdensplan 686 biosfæreservater i 122 lande.

UNESCO udnævnte i 2017 Møn og de omkringliggende øer til biosfæreområde. Anerkendelsen er givet for områdernes enestående natur og for at skabe balance mellem mennesker og natur.

For at komme i betragtning til UNESCO's liste skal man have en natur, der er kendetegnet ved varierede landskaber med en særlig artsrigdom af sårbare og truede dyre- og plantearter og ved, at de mennesker, der bor og arbejder i området, arbejder aktivt for at skabe balance mellem mennesker og natur.

Læs mere her: <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/environment/ecological-sciences/man-and-biosphere-programme/>

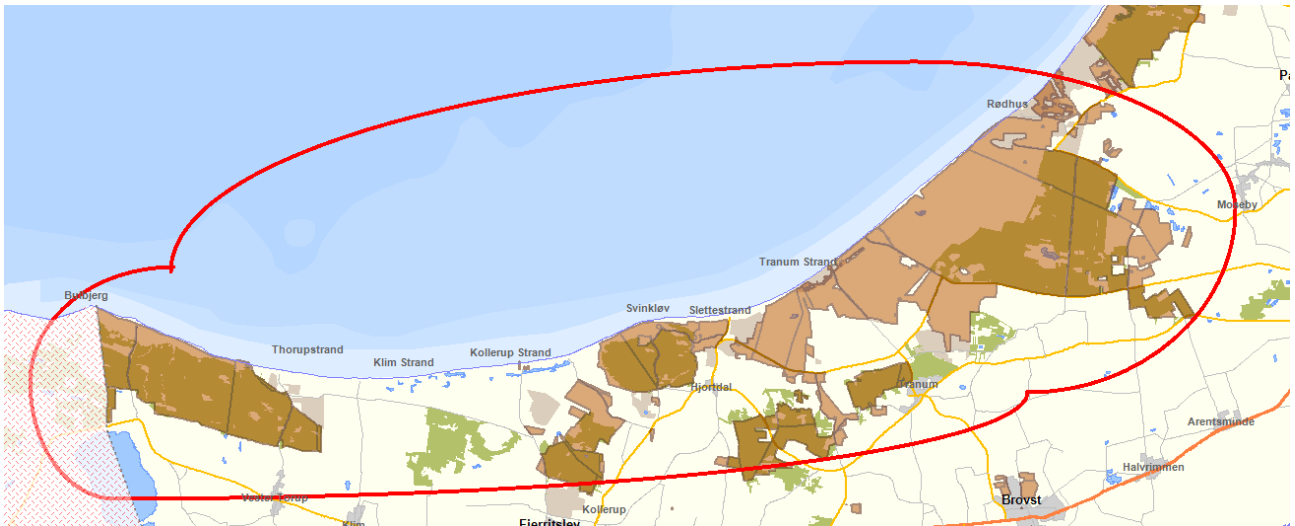
Hvad er Naturnationalparker?

En idé af Rune Engelbreth Larsen (Danariget.dk). Nationalnaturpark er en betegnelse, der adskiller sig fra nationalparker og naturparker, ved at prioritere natur og biodiversitet højere end nationalparker og naturparker.

Formålet med naturnationalparker er at sætte ind med naturindsats ved at udsætte flere større planteædere og tillade naturens frie processer i en række store naturområder, hvor potentialet allerede findes. Etablering af vild(ere), mere artsrig og selvforvaltende natur.

Naturen i området

I området fra Rødhus til Bulbjerg er der mange ligheder, men også en række forskelle, der giver området variation og karakter.



Statens arealer

I den nordlige del findes Tranum Klitplantage, der er et stort plantageområde med gamle klitter, der er tilplantet primært med nåletræ. Området er præget af ensartet plantage med mindre partier af andre naturtyper. Der er kun begrænset antal anlagte ruter, så den rekreative brug af området er meget ekstensiv. Op til klitplantagen ligger Tranum Klit, og den privat ejede Tranum Aktieplantage, der er mere åbne landskaber. På dele af de statslige arealer er der ekstensiv afgræsning for at fastholde den lysåbne karakter. Der er både på de statslige arealer og i aktieplantagen anlagt stier.

På det flade land fra Lien og til stranden er en kombination af natur og agerland. Der er både privatejede dyrkede eller afgræssede arealer, samt statslige arealer, der er klitnatur og som afgræsses ekstensivt for at bevare den åbne natur. Ovenfor Lien ligger Langdal plantage og Fosdal Plantage, der er ejet af Naturstyrelsen. Det er store arealer med skov, men der er større privatejede dyrkede arealer inde i området. Langdal og Fosdal Plantager har stor rekreativ betydning, da de danner grundlag for den certificerede vandrerute Tranum Fosdalen. Lien er Danmarks længste indlandskystskrænt, som viser, hvor havet gik til i stenalderen. Digteren Jens August Schade kaldte skrænten for 'De blå bjerge', da bakkerne morgen og aften timerne får et særligt skær

Svinkløv Plantage er et stort sammenhængende skovområde, som Naturstyrelsen har udlagt som urørt skov og derfor på sigt skal udvikle sig til naturskov. Området har stor rekreativ værdi med mange vandre- og mountainbikeruter, som er et aktiv for både borgere, turister og de erhvervsdrivende turismevirksomheder i området ved Svinkløv og Slettestrand.

Området fra Grønnestrand til Vester Torup er en blanding af små plantager, lysåben klithede og sommerhusområder. Området er også på landsplan unikt, med de store parabelklitter, der stammer fra de perioder, hvor sandvandringen hærgede. De rekreative interesser er primært knyttet til sommerhusene i området. Derfor er der jagtinteresser i området.

Det kommunale areal Klim Bjerg, med mulighed for se ud over parabelklitterne og de lavereliggende arealer og den nærvæd liggende Klim Kalkovn, er også af væsentlig rekreativ interesse.

Fra Vester Torup og til kommunegrænsen er præget af Vester Torup Klit Plantage. Der er etableret stier i området, men der er kun ringe rekreative tilbud i området. Bulbjerg som ligger op til kommunegrænsen er Danmarks eneste fuglefjeld og har derfor en national interesse.

2. Potentialer og muligheder i Han Herred

Kystområdet ved Jammerbugten fra Rødhus til Bulbjerg er synonym med varierede naturoplevelser, landbrug, kysthistorie og kvalitetsfødevarer, der baserer sig på de stedbundne potentialer, som naturen og kystmiljøerne skaber. Naturværdier og oplevelsesværdier kan derfor gå hånd i hånd, men det kræver netop et bredere og mere helhedsorienteret perspektiv i et større sammenhængende område, således at både det naturmæssige og oplevelsesmæssige potentiale kan udfoldes.

Biosfæreudnævnelsen på Møn har gjort rigtig meget for udviklingen af lokalsamfundet, som gradvist bliver vænnet til at kigge i en miljøvenlig retning.

I biosfæreområder i Sverige og Tyskland har de fx gode erfaringer med både med at trække turister til området, men også med at skabe lokale job med udspring i Biosfære-tankegangen. I tråd med dette viser erfaringer fra nationalparker i andre lande at områderne i de fleste tilfælde er en nationaløkonomisk gevinst. Nationalparker tiltrækker flere turister og herved skabes der arbejdspladser, indtægter og beskatningsgrundlag inden for transport, overnatning, bespisning etc.

Det naturmæssige potentiale

Dansk natur er trængt, og biodiversiteten truet. For at sikre arter og levesteder er der brug for vildere og mere sammenhængende naturarealer i Danmark. I området findes der mange forskellige ønsker til arealudnyttelsen og ved at se på hele området overordnet kan der skabe grobund for fælles multifunktionelle løsninger, der varetager de forskellige interesser og derved skaber synergieffekt mellem beskyttelsen og benyttelsen af naturen i området.

Naturstyrelsen er den største lodsejer i området, men der er også en række andre ejere, som har forskellig interesse i området. Landbrug og jagt er nogle af de væsentligste.

Jammerbugt Kommune har god erfaring med at arbejde i det åbne land i samarbejde med de private lodsejere. På det flade land fra Lien og til stranden køre Jammerbugt Kommune fx Life Rigkilde¹ projektet. Formålet med dette projekt er gennem naturpleje og fysiske tiltag at sikre og forbedre de mange forskellige - især våde naturtyper - der er i området. Projektet foregår i et tæt samarbejde med de mange private lodsejere. I området mellem Bulbjerg og Slettestrand har Jammerbugt Kommune gennemført Collective impact². Det er et projekt, hvor man, gennem et tæt samarbejde mellem lokale interessenter og via multifunktionel jordfordeling, undersøger mulighederne for at samle arealer med dyrkningsinteresser, natur og lignende.

I forlængelse heraf ønsker Jammerbugt Kommune, som en del af dette tiltag, at samle op på resultaterne fra den lange række af planer, strategier og projekter, som Jammerbugt Kommune har arbejdet med, hvor der er blevet arbejdet med udviklingen og naturen i Han Herred. Eksempler herpå er:

- Planstrategi
- Helhedsplan 2017
- Landskabskarakterkortlægning med 17 karakterområder
- Natura 2000-handleplaner
- Planlægning af det åbne land
- Frihedsgrader for landbrugt

¹ <https://www.jammerbugt.dk/borger/miljoe-natur-og-energi/natur/naturgenopretning-og-saerlige-arter/naturgenopretning-svenstrup-kaer-life-projekt/>

² <https://collectiveimpact.dk/det-aabne-land/demonstrations-projekter>

- Screening efter SAK metoden efter kulturmiljøerne
- Collective Impact
- Jammerbugt i balance

Det turismemæssige potentiale

Jammerbugt Kommune er med sine 1,6 millioner årlige overnatninger forsat den største turistdestination i Nordjylland målt på antallet af overnatninger. Dette vidner om turismen væsentlige betydning for området, da turismen bidrager til at skabe vækst, beskæftigelse og oplevelser i kommunen, til gavn for både borgere, turister og erhvervsdrivende. I Jammerbugten arbejdes der derfor strategisk med destinationsudvikling således at området også fremover kan være et attraktivt besøgs-, bosætnings- og investeringsmål.

Området fra Rødhus til Bulbjerg er kendetegnet ved, at den turismemæssige koncentration ikke er så høj, som i bl.a. Blokhus, Løkken og Skagen, men turismen er stigende i området, hvor blandt andet naturen og nogle af landets bedste MTB-spor i Svinkløv og Slettestrand tiltrækker turister. Der er derfor et potentiale i at udbygge turismen i området ved at fokusere på kvalitet og nicheoplevelser til udvalgte målgrupper med afsæt i en rekreativ og kommerciel benyttelse af den rå og uberørte natur.

Den storslåede og uberørte natur er ubetinget Vestkystens – og Jammerbugtens – største styrke og trækplaster. En helhedsorienteret udvikling af området som sammenhængende naturområde, kan derfor potentielt styrke områdets generelle oplevelses- og bosætningstilbud med natur, friluftsliv, sammenhold og bæredygtighed som omdrejningspunkt. Samtidig med at det kan tiltrække flere turister og skabe arbejdspladser.

I tråd med dette arbejdes der allerede med flere projekter i samarbejde med bl.a. Dansk Kyst- og Naturturisme, Naturstyrelsen, det lokale erhvervsliv, borgere, foreninger og øvrige interessenter. Trailhead Slettestrand og Kystsporet kan nævnes som eksempler på projekter, hvor der arbejdes med tilgængelighed og oplevelsesudvikling i naturen. Det handler derfor i høj grad om at aktivere naturen og de autentiske og levende kulturmiljøer, som findes i netop dette område, således at turismeudvikling sker i pagt mellem naturen og det levede, lokale liv.

Området Slettestrand/Thorupstrand er i Udviklingsplan for Vestkysten³ udpeget som et af i alt 18 stærke feriesteder, som har et potentiale i form af kvaliteter såsom kulturmiljøer, stærk lokal identitet og indgang til særligt spektakulære naturoplevelser

Området har potentiale til at udvikle sig yderligere med respekt for naturen og med udgangspunkt i de stedbundne potentialer og værdier som findes. De levende lokalsamfund, den storslåede natur, kulturmiljøerne samt fødevarer og lokalproduktion er alt sammen baseret på samspil mellem naturen og dens brug. En klassificering/mærkning som fx Naturpark eller Biosfæreområde vil potentielt kunne medvirke til denne udvikling, da området i forvejen har stort fokus på naturen, bæredygtighed, lokale produktion, social økonomi m.m. Gæster kommer til området og borgere bosætter sig pga. naturens og lokalområdets herligheder, og derfor vil en afbalanceret "benyttelse-beskyttelse" tilgang også være udgangspunktet for yderligere udvikling.

³ <https://www.vestkystturisme.dk/media/1782/udviklingsplan-for-vestkysten.pdf>

I området findes flere kommercielle overnatningsmuligheder, herunder campingpladser (Fx Tranum Klit Camping, Klim Strand Camping, Svinkløv Camping), hoteller (Fx Hotel Nor, Svinkløv Badehotel, Hotel Klim Bjerg, Rønnes Hotel), Feriecenter Slettestrand og flere B&B, hvoraf flere har fokus på natur, bæredygtighed og lokale fødevarer.

Det fødevaremæssige potentiale

Området er desuden kendetegnet ved en lokalbaseret fødevarerproduktion og forarbejdning, flere lokale råvaremarkeder samt hyggelige gård- og fiskebutikker. Efterspørgslen på lokalt producerede fødevarer stiger og den lokale fødevarerproduktion kan i samspil med naturen og turismen derfor være et stærkt aktiv for områdets samlede udvikling fremadrettet.

Fødevarerproduktion omfatter i dag bl.a. en række lokale og økologiske højkvalitets-råvarer, herunder Naturkød Jammerbugt, Svinkløv Kartoffler, Professorens Økologiske Køkkenhave, Naturbruget Tranum, Vester Hedegaard Økologisk Korn & Mel og det social økonomiske gartneri Råd & Dåd. Fiskeriet har også altid spillet en stor rolle for området, hvor Thorupstrand bl.a. i dag er Nordeuropas største kystlandingsplads. Der fiskes ud fra bæredygtige principper - dvs. naturskånsomt fiskeri med garn og snurrevod. I Jammerbugten findes der også en række producenter af lokale specialiteter blandt andre Bugtens Bryghus, Blokhus Salt, Åbybro Mejeri, Thorup strand Fisk og Nordisk Brænderi, hvor Svinkløvs natur lægger navn til en serie af snaps. Beboere, turister og sommerhusejere kan nyde flere af de lokale kvalitetsfødevarer og produkter hos hoteller og restauranter i området og produkterne kan også købes direkte hos producenterne, hos de lokale købmænd, i detailhandlen i Fjerritslev, i gårdbutikker og på markeder i området.

Jammerbugten er allerede udpeget som et fødevarer hotspot i 'Vestkystens kultur- og fødevareroplevelser'⁴, et projekt som skal synliggøre de mange gode smagsoplevelser, der findes langs Vestkysten og styrke de lokale særkender.

En yderligere udvikling af den lokale fødevarerproduktion og landbruget til i højere grad at have fokus på bæredygtige højkvalitetsprodukter kan være med til at styrke den autentiske oplevelse af Jammerbugten som et sammenhængende område med fokus på natur, bæredygtighed og lokal fødevarerproduktion, hvilket kan have betydning for den lokale identitet og for de turister, som besøger området.

3. Sammenhæng til statslige initiativer og målsætninger

Der er fra flere sider kritik af den nuværende naturforvaltning og flere undersøgelser påviser at den danske natur og biodiversitet er under pres. Der er derfor ønske om at skabe mere sammenhængende natur på større arealer. Ved at zoomer ud og se på området som et samlet område med sammenhængende overordnet planlægning, er der potentiale for at se nye og fælles muligheder for de forskellige interessegrupper som er repræsenteret.

Naturrådet, Friluftsrådet og flere andre organisationer har tilsluttet sig at der bliver etableret "større, sammenhængende naturområder".

Involvering af relevante aktører

Der er behov for en dialog med relevante interessenter, herunder staten, Friluftsrådet, fonde m.fl. om en bæredygtig udvikling og aktivisering af området, som sikre balance mellem benyttelse og beskyttelse af naturen.

⁴ https://www.vestkystturisme.dk/media/1943/vestkystens-kultur-og-foedevareoplevelser_2019.pdf

Naturen omkring Svinkløv og Fosdalen er allerede udvalgt som ét af 15 natursteder i Miljøstyrelsens Naturkanon, og det vil derfor være oplagt at tage en dialog med staten om yderligere muligheder i området og tilgængeliggørelse heraf. I den forbindelse kan det også være relevant at inddrage diverse fonde, herunder Nordea Fonden i forbindelse med udvikling og realisering af konkrete projekter.

4. Samarbejde om fælles projekt

Mennesker, myndigheder og virksomheder i Han Herred har en grundlæggende respekt for den natur, de bor i og en forståelse for naturens bidrag til den lokale økonomi. Derfor pågår der allerede en række aktiviteter, der falder i tråd med den bæredygtige udvikling, som der arbejdes henimod. I den sammenhæng arbejdes der også med bæredygtig turisme i destinationen og aktivering af FN's verdensmål i en lokal og turismemæssig kontekst. Eksempler herpå er en Bæredygtighedsfestival i uge 42 og et nyt projekt i regi af Netværk for Bæredygtig Erhvervsudvikling (NBE), hvor der vil blive arbejdet med cirkulær innovation i turismen i et partnerskab mellem NBE, Aalborg Universitet, Jammerbugt Kommune og lokale turismevirksomheder.

5. En mulig fase 1

Mulighederne i området er mange, initiativer er der også – men der er ikke et samlet overblik over områdets muligheder og potentiale. En første projektfase foreslås derfor at skulle:

- Kortlægge arealerne og deres nutidige status og anvendelse
- Afdække forskellige former for natur i en Naturnationalpark og beskrive de naturmæssige fordele ved etableringen af NNP Han Herred
- Beskrive forskellige former for benyttelse og beskyttelse
- Beskrive muligheden for naturformidling
- Afdække det turistmæssige potentiale
- Beskrive hvilke ressourcer der vurderes nødvendige for at realisere projektet – gerne med etapeinddeling over en årrække.

Og på baggrund deraf give konkrete anbefalinger til det videre arbejde med Naturnationalpark Han Herred.

Ressourcer og tid: Til at udarbejde denne første fase anbefales det at afsætte midler svarende til 1 ½ årsværk. Der vil være behov for timer til at afdække ovenstående samt afholde møder med diverse interessenter – herunder lodsejere og naboer, naturfaglige kapaciteter og erhvervsliv.

Tidsmæssigt vurderes det realistisk at der kan foreligge en fase 1-tilbage melding efter 9 måneder efter igangsættelse.

Såvel økonomisk som projektstøtte i form af medvirken i en projektgruppe fra Nordea-fondets side vil være en markant løftestang til at kunne realisere igangsætningen af projektet.

6. En mulig fase 2

I denne fase skal der efter anbefalingerne fra fase 1 udarbejdes konkret projektplan, kortlægges hvor de forskellige naturtyper mest fordelagtigt kan placeres, beskrives hvordan samarbejdet med det de lokale aktører kan arrangeres mv. Lave budgetter for de konkrete tiltag samt arbejdes med – og findes - finansiering af dem.

Fase 2 kan med fordel arbejde med en etapeinddeling, sådan at der arbejdes med åbningstræk, der hurtigt kan igangsættes således at det opleves at projektet er i gang, hvorefter kommer de mere langsigtede og nok også mere ressourcekrævende initiativer.

Denne fase vil kræve en dyb involvering af de mange interesseorganisationer, da fase 2 med åbningstrækkene tager fat på realiseringsfasen, hvorefter arealerne vil ændre form og deres anvendelse skifte henimod mere vild natur.

Det er så tidligt i processen vanskeligt at sætte tal på hvilken ressourcemængde, der skal til for at kunne realisere Naturnationalpark Han Herred. Men det må forventes at være betydelige millionbeløb, der skal søges finansieret af fonde, staten, Naturstyrelsen, kommune og private aktører. Fase 1 skal give en vurdering herpå.

Konkret kan der dog allerede peges på disse delprojekter, der vil kræve væsentlig finansiering:

- Jordfordelingfond
- Naturformidlingscentrum
- Naturobservatorium
- Etablering af stier, vandre- og cykelruter, skiltning
- Evt. hegning af arealer i tilfælde af udsætning af dyr som eksempelvis bison, vildheste mv.
- Dertil kommer naturligvis de mange direkte private tiltag samt evt. uddannelsesmæssige investeringer.